THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
אידישע ווארט
Office and Place of Business: Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave., E.
Published daily except Saturday and Sunday.
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA.
Subscription: $6.00 per year.
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
WINNIPEG — MANITOBA

די מעטאָדן פון קליידער פארטיילונג

אונזער מוניציפאלע ארבעטסלאזיקייט הילף קאמיסיע פארדינט א קאמפלימענט פאר איר באשלוס צו פארטיילן דעם הארבסט קליידער פאר די ארבעטסלאזע, וואס נויטיקן זיך אין אזעלכע. דאס דערווייזט, אז זי איז באמת פאראינטערעסירט צו טאן אלץ וואס איז אין אירע כחות צו פארמיידן פאלן פון ביטערער נויט און ליידן צווישן די ארבעטסלאזע.

ביז איצט האט די הילף קאמיסיע געזעען צו באזארגן די ארבעטסלאזע מיט שפייז און דירות. און בלויז אין געציילטע פאלן פון דרינגנדיקער נויט פלעגט זי באזארגן איינעם מיט א פאר שיך אדער א פאר אָוועראָלס. אבער ביז איצט האבן נאך די מייסטע ארבעטסלאזע געהאט אביסל קליידער פון פריער, וועלכע האבן זיך מיט דער פארציאונג פון דער ארבעטסלאזיקייט אויסגעטראגן. פאר א סך ארבעטסלאזע איז שוין איצט אזוי נייע קליידונג ניט ווייניקער וויכטיק, ווי שפייז און א דירה. און אין געוויסע הינזיכטן נאך וויכטיקער: איינער קאן אפט פארדעקן פאר לייטן זיין הונגער אבער ניט זיין קליידונג. א געקליידעטער אין שמאטעס פילט זיך ניט בלויז אומבאקוועם, נאר אויך דעגראדירט, דערנידעריקט און באליידיקט.

עס איז לכתחילה געווען דער איינדרוק, אז די פעדעראלע רעגירונג האט בדעה צו פארזארגן די ארבעטסלאזע מיט קליידונג. עס ווייזט זיך אבער ארויס, אז די רעגירונגס אבזיכטן אין דער הינזיכט באציען זיך בלויז אויף די געליטענע פארמערס, אבער ניט אויף די שטאטישע ארבעטסלאזע. עס פארבלייבט אזוי פאר די שטאטישע מוניציפאליטעטן צו פארזארגן די זאך. און די מיטגלידער פון אונזער הילף קאמיסיע זיינען גרייט צו דערפילן זייער חוב.

עס וואלט אבער געווען זייער ווינשנסווערט, אז אין דער הומאניטארער ארבעט צו פארטיילן קליידער צו די וואס נויטיקן זיך אין אזעלכע זאלן באנוצט ווערן די הומאניטארסטע מעטאדן, אפילו אויב אזעלכע זאלן קאסטן טייערער, — און מיר צווייפלען, אויב אזעלכע וועלן קאסטן טייערער, — דער וואס דארף אנקומען צו אזא סארט הילף, דארף זיך ניט פילן דעגראדירט, — אנדערש פארלירט זיך די הויפט באדייטונג פון דער הילף.

דער פלאן פון דער מערהייט פון דער קאמיסיע, אז קוואנטיטעטן פון די נויטווענדיקסטע קליידונגס ארטיקלען זאלן איינגעקויפט ווערן און דערנאך פארטיילט ווערן דורכן רויטן קרייץ, איז א פלאן וואס וועט צווינגען א סך "שטאלצע קבצנים" ניט צו באנוצן זיך מיט אים. ערשטנס, וועט דער רויטער־קרייץ באטראכט ווערן ווי א צדקה ארגאניזאציע. און, צווייטנס, וועלן זיך א סך שעמען צו שטיין דארטן אין די רייען, אין דער עפנטלאכקייט. דערצו וועט אזא קליידונג דעפא ניט קאנען האבן קיין גענוגנדיקן אויסוואל פון מאסן, און עס וועט זיך אויסקומען נעמען וואס עס מאכט זיך, צי ס'איז צו גרויס, צי צו קליין פאר דער באטרעפנדיקער פערזאן. צום סוף קאן מען ניט אפשאצן גענוי וואסערע ארטיקלען און וועלכע קוואנטיטעטן מען וועט דארפן, — און דער מעטאד קאן צום סוף קאסטן איבעריקע געלט, ניט צופרידן שטעלנדיק די נויטן פון די אפליקאנטן.

בעסער איז שוין דער פלאן פון אלד. מעיבענק, אז "טענדערס" זאלן גענומען ווערן פון א צאל קרעמער פאר די נויטווענדיקסטע קליידונגס ארטיקלען. און דערנאך זאלן די נויטבאדערפטיקטע קריגן באשטעלונגען אויף די ארטיקלען וואס זיי דארפן צו די קרעמער מיט די נידעריקסטע טענדערס. דערמיט ווערט אויסגעמידן דער עלעמענט פון שאנד, — די געשיכטע פארבלייבט צווישן דעם ארבעטסלאזן, דעם קאמיטעט און דעם קרעמער. און דערביי קאן דער ארבעטסלאזער אין די גרעניצן פון דער באשטימטער סומע אויסקלייבן א קליידונגס ארטיקל לויט זיין מאס און זיין געשמאק.

דער חסרון פון דעם פלאן איז אבער דאס, וואס ער ארבעט לטובת געציילטע קרעמער, איבערהויפט גרעסערע, וואס וועלן אויפגעפאדערט ווערן צו צושטעלן די טענדערס. אין שטאט זיינען אבער דא הונדערטער קליידונגס הענדלער, א סך פון וועלכע נויטיקן זיך איצט אפשר אין הילף ניט ווייניקער ווי די ארבעטסלאזע... זיי טראגן צו זייער פולן חלק צו די שטאטישע שטייערן אויפן חשבון פון וועלכע אט דאס קליידונג ווערט געקויפט. און זיי פארדינען, אז זייערע אינטערעסן, — די געלעגנהייט פון אביסל לייזונג, — זאלן גענומען ווערן אין אנבאטראכט.

און דערפאר איז אלדערמאן גרעיס פארשלאג דער יושר'דיקסטער: דער פלאן איז, אז "ארדערס" פאר די נויטווענדיקסטע קליידונגס ארטיקלען זאלן פארטיילט ווערן צו די ארבעטסלאזע וואס נויטיקן זיך אין אזעלכע פונקט ווי "ארדערס" פאר שפייז פראדוקטן, — און זיי זאלן זיי קאנען דערנאך קויפן וואו זיי אליין ווילן.

די פראגע ווערט היינט פארהאנדלט ביי א ספעציעלער זיצונג פונם סיטי קאונסיל. און מיר האפן, אז די מיטגלידער פונם קאונסיל וועלן איבערצייגט ווערן אז דאס איז דער בעסטער, מענשלאכסטער און יושר'דיקסטער פלאן, און זיי וועלן אים אננעמען.

די אידישע באפעלקערונג פון ניו־יארק

ניו־יארק ציילט לויט דעם צענזוס פון לעצטן יאר קארגע צוויי מיליאן אידן. דאס איז דער גרעסטער אידישער ישוב אין דער געשיכטע. און ס'איז כמעט ווי צוויי מאל מער, ווי די גאנצע אידישע באפעלקערונג פון דער וועלט מיט צוויי הונדערט יאר צוריק.

די אידישע באפעלקערונג פון דער שטאט איז פאר די לעצטע צוואנציק יאר געוואקסן אויף איבער 600 טויזנט. און דער וואוקס פון 1920 אן איז געווען בלויז האלב פונם וואוקס פון פריערדיקן צען־יאריקן פעריאד. דאס דערקלערט זיך ניט אינגאנצן מיטן פאל פון דער אידישער אימיגראציע, ווייל אין דעם משך פון דעם פעריאד צווישן 1910 און 1920 איז א רעגלמעסיקע אימיגראציע אנגעגאנגען בלויז אין די ערשטע עטלאכע יאר, ביז 1914, און דאן, נאכן אויסברוך פון דער מלחמה האט זיך די איינוואנדערונג כמעט אינגאנצן אפגעשטעלט.

די סטאטיסטיק ציינט אגב, אז פאר אט דעם פעריאד איז די אידישע באפעלקערונג פון ניו־יארק ניט געוואקסן פראפארציאנעל אזוי פיל, ווי די קאטוילישע אדער פראטעסטאנטישע, באזונדערס די לעצטע. דאס מיינט אפשר, אז ניו־יארק איז פאר די לעצטע צענדליק יארן ניט אזוי געוואקסן פון אימיגראציע, ווי אויפן חשבון פון דער באפעלקערונג פון דער פראווינץ.

און אזוי ווי פראטעסטאנטן זיינען דא אין אמעריקע מער ווי מיטגלידער פון אנדערע גלויבנס, איז זייער צופלוס קיין ניו־יארק געווען גרעסער.

און אויב ניו־יארק זאל אויף דעם זעלבן אופן פארזעצן דעם וואוקס, קומט עס אויס, אז דער פראצענט פון דער אידישער באפעלקערונג פון דער שטאט, וואס איז איצט ארום 30, וועט האלטן אין איין פאלן, און ניו־יארק וועט ווערן אלץ ווייניקער א "אידישע שטאט", ווי זי ווערט איצט באצייכנט.

דער סוף פון א אידישן אוטאמאביל קעניג

(א בריוו פון פאריז)
פון י. שעכטמאן
(ספעצ. פאר "דאס אידישע ווארט")

אמעריקע האט איין אן אוטאמאביל קעניג. ער הייסט הענרי פארד און ער איז א נאר קנאפער אידן־פריינט. אויך פראנקרייך האט איר אייגענעם אוטאמאביל קעניג. ער הייסט אנרי סיטראען און ער איז לויט זיין אפשטאמונג א איד. די באמת לעגענדארע קאריערע פון דעם מענשן, זיין קאלאסאלער דערפאלג און זיין קאטאסטראפאלע ירידה, איז גלייך צו א שפאנענדן ראמאן.

פאר דער וועלט מלחמה איז אנרי סיטראען געווען א געוויינלאכער יונגער אינזשינער, וואס האט מיט נאר א קורצער צייט צוריק געענדיקט דעם פאריזער פאליטעכניקום. בעת דער מלחמה, אין יאר 1915, האט ער געעפנט א קליינע סנאריאדן פאבריק, וועלכע האט, ווי אלע אנדערע אונטערנעמונגען פון יענער צייט, וואס זיינען געווען פארבונדן מיט דער קריגס אינדוסטריע, געגעבן גלענצנדע פראפיטן. אבער דער יונגער אידישער אינזשינער און פאבריקאנט איז ניט געווען א געוויינלאכער "קריגס געווינלער", ווי טויזנטער אנדערע פאבריקאנטן פון יענער צייט. וועלכע האבן נאכן שלום אפגעמאך פון ווערסאל, אינגאנצן פארלוירן זייער עקזיסטענץ בארעכטיקונג און זיך ניט געקאנט צופאסן צו די נייע לעבנס באדינגונגען. אנרי סיטראען האט מיט א פיינעם חוש פארשטאנען, אז די צוקונפט געהערט אויך אין אייראפע דעם אוטאמאביל, און ער איז געווען אין פראנקרייך דער ערשטער, וועלכער האט זיין גאנצע טעטיקייט קאנצענטרירט אויף דער אוטאמאביל פראדוקציע.

אבער ניט אין דעם אליין איז געלעגן דער סוד פון סיטראענס קאלאסאלן דערפאלג. ער האט שוין דאמאלסט געהאט די אמביציע צו ווערן "דער פראנצויזישער פארד". אבער ער האט ניט געוואלט פשוט נאכמאכן דעם אמעריקאנער מוסטער. ער האט פארשטאנען, אז אייראפע האט איר אייגענע, אייגנארטיקע באדערפענישן אויפן אוטאמאביל געביט. און אז דער אמעריקאנער שטייגער איז איר צו טייער. זיין אויפגאבע האט סיטראען פארשטאנען אזוי: צו געבן דעם אייראפעאישן קויפער א ב י ל י ק ן אוטאמאביל. אין אמעריקע דארף מען אן אוטאמאביל האבן צו פארן א שטרעקע פון הונדערט קילאמעטער עלף בענזין ליטער — אין אייראפע מוז מען שאפן אן אוטאמאביל־טיפ, וואס זאל זיך קאנען באנוגענען מיט זיבן ליטער. און דאס איז סיטראען געלונגען. ער האט צום ערשטן מאל אין אייראפע געשאפן אן אוטאמאביל פארן מאסן געברויך. דער דערפאלג איז געווען אן אומגעהערטער. שוין אין דעם ערשטן יאר האט די סיטראען פאבריק ארויסגעלאזט 3,300 אוטאמאבילן. דאס זיינען געווען — ביליקע אוטאמאבילן צו פינף פערד כחות, און ער פלעגט זיי פארקויפן צו צוויי הונדערט שטיק א טאג. צוגעוואוינענדיק דעם עולם אויף אזא אופן צו אן אוטאמאביל אלס צו א זאך, אן וועלכער עס איז שוין שווער זיך צו באגיין, האט ער אנגעהויבן צו פראדוצירן אויך מער טייערע אוטאמאבילן צו צען פערד כחות. און אין דעם יאר 1928 האט זיין אומזאץ דערגרייכט א היבשע סומע פון 2,210,000,000 פראנק. זיינע פאבריקן פארנעמען א שטח פון 70 העקטארן; אין זיינע מאשינען זיינען קאנצענטרירט 46,000 פערד כחות; ביז צום ערשטן יאנואר, 1928 האבן זיינע פאבריקן ארויסגעלאזן 319,074 אוטאמאבילן. דער ריינער פראפיט פון סיטראענס פאבריקן האט נאר אין דער קורצער צייט — יאנווארר־יולי, 1928 דערגרייכט א סומע פון 106,000,000 פראנק. פאר דער ספעציעל פארזיכערונג פון זיינע ארבעטער גיט אויס סיטראען איבער 7,000,000 פראנק א יאר.

פארן אמעריקאנישן מאסשטאב זיינען די אלע צאלן אפשר גארניט אזוי גרויס. פאר אונזערע אייראפעאישע באגריפן איז דאס אבער א קאלאסאלער און גארניט א געוויינלאכער פארנעם. און דא אין פראנקרייך פרובירט אפילו קיינער ניט צו דיספוטירן ביי סיטראען'ן דעם נאמען פון דעם "אוטאמאביל קעניג פון פראנקרייך".

דאס באדייט זעלבסטפארשטענדלאך, אז סיטראען איז טאקע דער איינציקער אבער אפילו דער גרעסטער און רייכסטער אוטאמאביל פראדוצירער אין פראנקרייך. ווי מיר וועלן באלד זעען, האט ער מעכטיקע קאנקורענטן, וועלכע האבן סוף כל סוף איבער אים טריאומפירט. אבער קיינער פון זיי איז אין אזא מאס באקאנט און פארמאגט אזא פאלקס פאפולאריטעט, ווי סיטראען. ווייל קיינער פון זיי האט אין אזא מאס פארשטאנען און אויף אן עכט אמעריקאנישן שטייגער — אויסצונוצן דעם קאלאסאלן כוח פון מאסע רעקלאמע. סיטראען האט דער ערשטער אין פראנקרייך פארשטאנען, אז דער אוטאמאביל איז איצט געווארן — אדער לכל הפחות מוז און וועט ווערן — אן אביעקט פון מאסן געברויך, און אז די אוטאמאביל רעקלאמע מוז דעריבער טראגן אן אויסגעשפראכן פאלקסטימלאכן מאסן כאראקטער. סיטראענס רעקלאמע האט באמת פארפלייצט גאנץ פראנקרייך. זי שפארט ארויס פון אלע עקן. איבער אלע פראנצויזישע אייזנבאנען ציען זיך אן אמת'ער וואלד פון סיטראענס רעקלאמע סלופעס: 150,000 וועגווייזער סלופעס מיט סיטראענס נאמען. פינף טויזנט אגענטן זיינען צעשפרייט איבערן גאנצן לאנד, פראפאגאנדירנדיק סיטראענס מאשינען. א ספעציעלע "סיטראען צייטונג" האט א טיראזש פון 15,000,000 עקזעמפּליארן. סיטראען איז דער ערשטער און דער איינציקער געפאלן אויפן געדאנק "אפצוקויפן" דעם אייפעל־טורעם פאר זיינע רעקלאמע צוועקן: אין יעדן אוונט, ווי נאר עס ווערט פינסטערלאך, צינדן זיך אן אויפן קאלאסאלן אייפעל־טורעם צוויי הונדערט טויזנט עלעקטרישע לעמפעלאך, וואס ווערן באדינט דורך ניינציק קילאמעטער עלעקטרישן דראט און וואס שרייען אויס אין אלע עקן פון דער מיליאנען שטאט דעם נאמען "סיטראען". אויך די קינדער נוצט אויס סיטראען פאר זיין רעקלאמע: ער האט ארויסגעלאזן און פארקויפט פיר הונדערט טויזנט שפיל־אוטאמאבילן, וועלכע מאכן פון הונדערטער טויזנטער קינדער אומזיסטע און ענטוזיאסטישע אגענטן פון זיין אוטאמאביל מארקע. אויך די וויסנשאפט און די קונסט האט סיטראען מאביליזירט פאר זיינע אינטערעסן: ער האט אויף זיין חשבון און מיט זיינע אוטאמאבילן ארגאניזירט א וויסנשאפטלאכע עקספּעדיציע איבער סאהארא. דאס איז געווען דאס ערשטע מאל, וואס מען האט אריבערגעפארן גאנץ סאהארא אין אוטאמאבילן. און דאס איז געווען די גרעסטע ספּארטיוו וויסנשאפטלאכע פּענאמענציע. סיטראען האט באשטעלט א ספּעציעלע פילם: "די שווארצע עקספּעדיציע", און מיליאנען מענשן האבן באוואונדערט די סיטראען אוטאמאבילן, וואס האבן באוויזן מנצח צו זיין דעם מדבר סאהארא. אין אלע אויסשטעלונגען, אין פראנקרייך גופא און אין דער גאנצער וועלט, האט סיטראען שטענדיק גענומען אן אקטיוון אנטייל. דער נאמען סיטראען האט געשטאכן די אויגן אומעטום.

און ניט אומזיסט איז געווען אט די גאנצע פראפאגאנדע ארבעט. די סיטראען מארקע איז געווארן די הערשענדע אוטאמאביל מארקע אין פראנקרייך. 52 פראצענט פון אלע א ו ט א מ א ב י ל ן אין פאריז זיינען ארויסגעגאנגען פון סיטראענס פאבריקן, און דער פראנצויזישער אוטאמאביל מארק איז שוין געווארן פאר סיטראען'ען צו ענג. ער האט אנגעהויבן צו זוכן אנדערע אפזאץ לענדער. און כדי ניט צו צאלן הויכע שטייערן אויף ארייננעפירטע פרעמדע אוטאמאבילן, ארגאניזירט ער זיינע אייגענע פאבריקן אין מילאן און אין בריסל, אין האלאנד און פארטוגאל, אין שפאניע און דענמארק און א. א.

אבער אין סאמע אפגאנג(?) פון זיינע דערפאלגן האט אויף אים געלויערט די סכנה: זיינע קאנקורענטן אויפן וועלט מארק האבן קעגן אים אנגעהויבן אן אומברחמנות'דיקע אפענסיווע. פארד — דער "אמתער" אמעריקאנער פארד — האט אנגעהויבן צו פארקויפן אין פראנקרייך זיינע אוטאמאבילן צו דער זעלבער פרייז (23,700 פראנק), ווי סיטראען. פארד האט אויסגעבויט אין פראנקרייך אייגענע פאבריקן און ער האט אנגעהויבן צו פארשפרייטן זיינע אקציעס דורך דער זעלבער באנק אוסטריק, וועלכע שטיצט סיטראענס הויפט קאנקורענט אין פראנקרייך — פעושא. אויך די "דזשענעראל מאטארס", וואס געהערט דעם מארגאן טראסט, האט אנגעהויבן צו פארקלענערן אירע פרייזן. סיטראען האט אנגעהויבן שטארק צו פילן די דאזיקע קאנקורענץ. עס האט אנגעהויבן צו ווערן שמאל.

אבער דעם לעצטן קלאפ האט זיך דער אידישער אוטאמאביל קעניג געגעבן אליין מיט זיינע אייגענע הענט. ער איז א ליידנשאפטלאכער קארטן שפילער, און שוין ניט איין מאל פלעגט ער געווינען און פארשפילן גאנצע פארמעגנס אין די פאריזער שפיל קלובן. אבער די דאזיקע ליידנשאפט האט אים סוף כל סוף פארפירט אזוי ווייט, אז אין איין שיינער נאכט האט ער אין א שפיל קלוב אין דעם קורצן דאוויל פארשפילט א סומע פון עלף מיליאן פראנק. זיין פינאנציעלע לאגע, וואס איז שוין אויך פריער געווען — צוליב דער פרעמדער קאנקורענץ און צוליב גרויסע פארלוסטן ביים קארטן טיש — געווען זייער א שווערע, איז דאס מאל געווארן קריטיש. סיטראען אליין האט ניט געקאנט ראטעווען די לאגע, און ער, דער שטאלצער אוטאמאביל קעניג, וועלכער האט אזוי ליידנשאפטלאך געהיט זיין אומאפהענגיקייט, איז געווען געצוואונגען צו "גיין אין קאנאסא", צו קאפּיטולירן פארן אלמעכטיקן באנק קאפּיטאל. אין איין שיינעם טאג האט זיך די פראנצויזישע געשעפטס וועלט דערוואוסט, אז סיטראענס אונטערנעמונג פארוואנדלט זיך אין "אן אנאנים געזעלשאפט" מיט א קאפּיטאל פון דריי הונדערט מיליאן (אנשטאט הונדערט מיליאן) און אז דער אמתער באלעבאס פון דער געזעלשאפט ווערט די באנק "ברידער לאזאר און קא". (אויך א אידישע באנק). סיטראען בלייבט אמת דער פרעזידענט פון דעם אדמיניסטראטיוון ראט און זיין פאפולערער נאמען בלייבט אלס שילד פון דער גאנצער אונטערנעמונג, — אבער א קעניג אין זיין געשעפט איז סיטראען מער ניט. עס איז געקומען א סוף צו דער קורצער הערלאכקייט פון דעם אידישן אוטאמאביל קעניג. אפילו אין די שפיל־קלובן האט ער שוין, — לויט דער פארמעלער פאדערונג פון זיין פאמיליע, — קיין צוטריט מער. דער נאמען סיטראען איז געבליבן, ער הערשט נאך ביז היינט אויף די וועגן פון פראנקרייך, — אבער זיין טרעגער איז שוין אויס קעניג, איז מאכטלאז אין זיין אייגענער, פון אים געשאפענער מלוכה.

("איטא")

מיט סטאלינען אינ'ם קרעמל

(ספעצ. פאר "דאס אידישע ווארט")
נאכדרוק פארבאטן

(נאטיצן און איינדרוקן)
פון באריס באזשאנאוו
אידיש: ק. ירושלמי

— 2 —

מיר געפינען זיך אויף א זיצונג פון דעם אלרוסישן קאנגרעס פון דער קאמוניסטישער פארטיי. "דאס ווארט האט דער חבר סטאלין, וועלכער וועט האלטן אן אויפטראג איבער דער פאליטישער טעטיקייט פון דעם צענטראלען קאמיטעט" — רופט אויס דער פרעזידענט. א פארשוין א מיטעלער וואוקס, אין שטיוול, מיט א וואקעלדיקן גאנג פון א דונייער פויער, גייט צו לאנגזאם צו א טישעלע, אויף וועלכן ס'געפינט זיך א "קאראפקע" מיט וואסער. די פארזאמלטע נעמען אים אויף מיט רעש'דיקע אפלאדיסמענטן.

די דאזיקע אוואציע איז אבער בלויז אן אפיציעלע, א לשם־פנים־דיקע. די באאמטע פון דער פארטיי דריקען דורך איר אויס זייער געטרייַשאפט דעם עלטסטן, דעם העכסטן. פונם ערשטן ביז דעם לעצטן, האבן זיך שוין גוט איבערצייגט, אז זייער ווייטערדיק לעבן איז אפהענגיק פון די שבחים און לויב־געזאנגען, וואס זיי וועלן צושיקן אויף זיין אדרעס.

דער ברייטער עולם דערווארטעט זייער א סך פון א דיקטאטארס רעדע. מ'ווייל, אז אין יעדן ווארט זיינעם זאל זיך פילן דאס שטארקייט פון זיין ווילן, די קראפט פון זיין פויסט, דאס ריכטיקייט פון זיינע טאטן און שטרעבונגען, און דער ברען פון זיין גלויבן אינם גוטן אויסגאנג פון זיינע אונטערנעמונגען. דאס אלס פעלט לחלוטין אין סטאלינס דרשות! דער מענש אין די שטיוול הויבט אן פאמעלאך צו רעדן, פארהאקט זיך אלע ווייל, זוכט מינוטן־לאנג דעם פאסיקן אויסדרוק. דאס גאנצע ווארט, קוקט אן אויפהער אויף דער סטעליע, אויף די ווענט, ווי ער וואלט ביי זיי געזוכט הילף אין זיין פארלעגנהייט. מיט א טרוקענער, מאנאטאנער שטימע, מיט אן אויסגעדראשענעם פארטיי־נוסח גיט ער אפ דין וחשבון פון דער לויפנדער ארבעט. עולם גע־דעט זיך, געגעצט, כאפט א בליק אויף די זייגערס און ווארט אומגעדולדיק, אז דער אויפטראג זאל זיך פארענדיקען.

דער גרויסער מענש זאגט קיינמאל גארניט קיין נייעס; זעלטן, זייער זעלטן דרינגט ארויס פון זיינער א רעדע אן אנזאג אויף אומדערווארטעטע געשעענישן, אן אויפבליק פון מערקווירדיקע איינפאלן. דאס וואס ער דערציילט, איז מען געקאנט נעכטן, אדער מיט עטלעכע טעג פריער לייענען אין דער אפיציעלער "פראוודע", וואו א מיטל־ראנגיקער זשורנאליסט האט וועגן דעם געשריבן מיט מער טאלאנט און מיט מער בקיאות.

ניט־געקוקט אויף זיין דרום'דיקן אפשטאם, איז סטאלין ניט באשאנקען מיט א לעבעדיקן, ברויזנדן גייסט. זיין מוח ארבעט לאנגזאם. מיט מי, מיט אנשטרענגונג. ער ווייסט לחלוטין ניט, וואס איז אזוינס פרייאלאכקייט, אויפגעלעבטע שטימונג. אין א משך פון א לאנגער, טאג־טעגלאכער מיטארבעטערשאפט מיט אים האב איך פון אים א שטיקל שפאס.

איך האב אמאל פארפירט א געשפרעך מיט מיינעם א קאלעגע, סטאלינס א צווייטער סעק. געהייסן האט ער טאלסטוכא. דער טרעגער פון אט־דעם קאמישן נאמען (אויף אוקראיניש באטייטעט דאס ווארט טאלסטאכא "א דיקע פרוי") איז א פארשוין פון הויכער וואוקס, זייער א מאגערער און שטארק א פאר'מרה־שחורה'טער. קומט ארויין סטאלין; דער גרויסער מענש זעט אויס צו זיין מער ערנסט, מער פארטיפט אין עפעס, ווי שטענדיק. מיר ווערן אנטשוויגן און ווארטן אז אונזער ראש זאל אונז אנטרויען א ווייטיקע שליחות. "טאלסטאכא, רופט זיך אן דער מעכטיקער מנהיג נאך א קליינער פויזע, — מיין מוטער האט אמאל געהאט א באק, איז ער געווען, ווי צוויי טראפן וואסער, געראטן אין דיר. דער חלוק איז נאר, וואס דו טראגסט נאר א פאר ברילען ..." און ארויסזאגנדיק די דאזיקע היסטארישע ווערטער איז סטאלין, זייער א צופרידענער פון זיין חכמה, אוועק צו זיך אין קאבינעט ארויין, באגלייט דורכן חנופה'פולן געלעכטער פון "דער דיקער פרוי".

ווי אזוי האט געקאנט מעגלאך זיין, אז מיט אזוינע מיטעלע פעאיקייטן איז סטאלינען געלונגען צו דערגרייכן ביז צו דער העכסטער שטופע פון מאכט און צו ווערן, נאך אין א גרויסער מאס ווי לענין, דער רויטער צאר פון אלע רוסישע ערדער! מיין מיינונג וועט אין פלוג קלינגען אויסטערליש, איך גלויב אבער, אז זי איז א ריכטיקע: ער איז דערצו געקומען דורך זיינע נעגאטיווע כאראקטער־שטריכן. לענין איז געווען א גרויסער קענער פון מענשן. דאך האט ער' זיך ביים אנהויב, אפגענארט אין סטאלינען. ערשט שפעטער, ווען ער האט אים בעסער קענען געלערנט, האט ער אים געשטעמפלט מיט די פאלגנדע פילזאגנדע ווערטער: "היט אייך פאר סטאלינען: ביי דער ערשטער בעסטער געלעגנהייט, וועט ער אלעמען פארראטן, פארפירן און אן געוויסנס פארווארפן אונטערשטעלן א פיסל און א מאמענט, ווען מ'וועט זיך דערויף אמווייניקסטן ריכטן". זייער ריכטיק געזאגט. סטאלין שפילט קיינמאל ניט מיט אפענע קארטן; ער איז קיינמאל ניט אפנהארציק און זיינע געשפרעכן א נוקם ונוטר, פול מיט אמביציע שטרעבט ער צו זיין ציל דורך אונטערוועגלאך, דורך ביטערע, פיפיקע מיטלען.

אין אלגעמיין רעדט ער זייער ווייניק. ער טרויט קיינעם ניט און זיינע פארבארגענע מחשבות. זייער טיילט ער זיך מיט זיינע נאענטע מיט זיינע איינדרוקן, ער פארמאגט אין נאר א גרויסער מאס דאס פעאיקייט צו שווייגן, — א זעלטענע דערשיינונג אין לאנד, וואו אלע רעדן צו פיל.

ווען ער רעדט שוין יא, זאגט ער קיינמאל ניט ארויס דאס, וואס ער טראכט. א שפריכווארט באהויפטעט דאס לשון איז געגעבן געווארן דעם מענשן, כדי ער זאל קענען באהאלטן זיינע פארבארגענע געדאנקען. לגבי סטאלינען מוז מען פתגם אביסל ענדערן: "דאס לשון איז אים געשאנקען געווארן, כדי מ'זאל ניט קאנען וויסן, צי ער פארמאגט בכלל געדאנקען".

ווען איך האב דעם ערשטן מאל גענומען אן אנטייל אין די זיצונגען פון דער "פאליט־ביורא" האט זיך שוין געפירט א פארביסענער קאמף צווישן דעם "דריילינג" — זינאוויעוו, קאמעניעוו, סטאלין, — און טראצקין. טראצקי [illegible] ארויסגעקומען דער ערשטער אויף דער באראטונג, די איבעריקע דריי, דאגעגן, האבן זיך בכיוון פארשפעטיקט. צוערשט האט אריינגעשפאנט זינאוויעוו. ער איז דורכגעגאנגען פארביי טראצקין, און ביידע האבן געמאכט אן אנשטעל, אז זיי באמערקן ניט איינער דעם צווייטן. קאמעניעוו, אריינקומענדיק אין זאל ארויין, האט מיט א לייכטער באוועגונג מיטן קאפ, באגריסט טראצקין. דער לעצטער האט זיך באוויזן סטאלין. ער איז צוגעגאנגען צו דעם צווייטן זייט טיש, פונקט אנטקעגן דער שטול וואו טראצקי איז געזעסן, האט זיך מיטן לעצטן גאר חבר'יש, גאר גוט־הארציק געגריסט, און איבערן טיש אים אויסגעשטרעקט די האנט מיט א ברייטן "שלום־עליכם". און מען דארף נעמען אין אכט אז טראצקיס פארביסנסטער, אומרחמנות'דיקסטער שונא איז געווען ניט זינאוויעוו, ניט קאמעניעוו, נאר דווקא סטאלין, וועלכער האט אים ארויסגעוויזן אזוי פיל פריינטשאפט און גוטברודערשאפט!

סטאלין איז זייער א כיטרער מענש. ער איז אינגאנצן ניט קיין נאר; אנשטאט אינטעליגענץ פארמאגט ער א מין זייער פשוט'ן, נאר זייער זיכערן חוש, — א חוש פון א פויער. ער האט ניט דעם קריטישן חוש פון א פילאסאף, אויך ניט דעם קאלטן מוח פון א געלערנטן. נאר א איינפאכן גוטן חוש פון א פאר'עקשנ'טן און אומאפהענגיקן ניט־געבילדעטן מענשן. זיין לאזונג וואלט געקאנט זיין: "איך ווייס ניט קיין סך, און דערפאר גלויב איך אין גארנישט".

זיינע אויגן זוכן ניט קיין ברייטע האריזאנטן, ווילן ניט ארומנעמען מיט איין שארפן בליק אלס און אלעמען. זיי זיינען ניט פייאיק. ער מיידט אויס מיט אלע מעגלאכקייטן דעם סכנה'דיקן געווירמל פון טיפע טעאריעס, פון ווייט־לויפנדע אנשוואונגען, פון קאפ פארדרייענדע ריזן־פלענער. ער שטרעבט שטענדיק צום קאנקרעטן, צום ממשות'דיקן, און פון דעם צעשניטן זיך א פראבלעם, זוכט ער בלויז זיין פראקטישע אנטשיידונג. ווען ער אטאקירט זיינע פאזיטיווע, ווייניק קאמפליצירטע פראגן, באמיט ער זיך צו געפינען פאר זיי אן ענטפער מיט פארוויקלטע איבערלעגונגען, מיט א לאנגער שקלא־וטריא. ער גיט זיך אפ מיט נאר ווייניק ענינים, און באגייט אזוי ארום זעלטן א טעות. קורץ, ער לאזט אין א זייט אלס, וואס שטייגט איבער זיינע גייסטלאכע כחות.

אין ענין אהבת־שנאה האט ניט סטאלין קיין גלייכן צו זיך. די ווערטער סליחה ומחילה עקזיסטירן ניט אין זיין מאראלישן ווערטער־בוך. אויב מען דארף וועט ער ווארטן צען יאר און וועט זיך נאך סוף כל סוף נוקם זיין אין זיין שונא. פריינטשאפט איז א געפיל, וואס ער אנערקענט ניט, וואס ער פאראכטעט אפילו. אין די מענשלאכע באציאונגען דערגרייכט זיין ציניזם ביז צו דער העכסטער מדרגה. לטובת זיין ציל וועט ער פארראטן זיין בעסטן פריינט. אינם יאר 1924 איז ער א דאנק זינאוויעווס און קאמעניעווס באמיאונגען פארבליבן ביי זיין פאסטן. מיט א יאר שפעטער האט ער זיי ביידע משלח געווען אין לאנגע טענות און מענות! אליין א פאלשער, א צוויי־פנים'דיקער, גלויבט ער קיינעם ניט. און ווייל געפינען אין יעדן איינעם די חסרונות פון וועלכע ער אליין איז דער אייגנטימער.

אין צוזאמענהאנג מיט מיינע דינסט אנגעלעגנהייטן איז מיר אפט אויסגעקומען אריינצוגיין צו סטאלינען אין די מיטאג שעה'ן. ווי אלע געארגיאנער טרינקט ער ווין ביים עסן, כאטש בכלל אין רוסלאנד איז ניט אנגענומען צו באנוצן ביי די מאלצייטן די דאזיקע משקה. די קאמוניסטישע שפיצן טראגן זיך לכאורשט ארום מיטן געדאנק צו אפשאפן דעם "נאסן רעזשים". נאר אליין טרינקען זיי, און גיסן אפילו א גאנץ שיין ביסל אריין אין זיך. צו די גאר גרויסע טרינקערס דארף מען צורעכענען ריקאוו'ן, דעם פרעזידענט פונם ראט פון די פאלקס קאמיסארן, ווי אויך קאלינינעוו זיין וויצע־פרעזידענט. דער נייער י"ש, וואס איז געשאפן געווארן דורך די באלשעוויקעס, איז באקאנט ביים ברייטן המון אונטערן נאמען "ריקאווקא" (לכבוד דעם גרויסן משקה־ליבהאבער). ווען ריקאוו ווערט אביסל בגילופנדיק, כאפט ער אן זיין מיט־טרינקער פארן קנעפל פונם רעקל, און קלאגט זיך פאר אים מיט זיין בכבדפה'דיקן דיבור: אי־אי־איך־איך ־ פאר ־ פא־פא־ר־ר שטיי ני־ני־ט פא־ר־ר־וואס זיי רופן עס א ריי־ריי־קא־קא־וו־קע . . . סטאלין, דאגעגן, טרינקט א סך ווייניקער ווי אלע איבעריקע.

כדי צו ווערן מיט מיר א גוטער ברודער, פלעגט מיך סטאלין שטענדיק וועלן מכבד זיין מיט א גלעזל וויין. איך פלעג זיך אבער אפזאגן פון דעם כבוד, טענה'דיק, אז איך טרינק ניט צוליב היגיענישע טעמים. יעדעס מאל פלעגט אויף מיר סטאלין ווארפן א כיטרן בליק און שמייכלען. זיינע אויגן און זיין שמייכלען האבן געזאגט, אז ער גלויבט מיר ניט. ער האט געוויס געטראכט, אז איך זאג אים אפ צוליב יראת־הכבוד צו זיין פערזאן.

אין סטאלינס נאטור איז פאראן איין איינציקע ווילטיקע נייגונג וואס הערשט איבער אים וואס טרייבט אן מיט אים. וואס ווארפט א ליכט אויף זיין התנהגות, אויף זיינע מעשים: דאס איז זיין פאליטישע אמביציע. זיין ליידנשאפט צו האבן א מאכט און צו געוועלטיקן. די דאזיקע ליידנשאפט האט אין אים דערשטיקט אלע אנדערע געפילן. דער דיקטאטאר פון דער רוסישע לענדער, וועלכער וואלט געקאנט, ווען ער וויל נאר, לעבן ווי א מאגנאט אין גענוס פון דער וועלט מיט א ברייטער האנט, פירט אינם קרעמל אן עקזיסטענץ פון אן איינפאכן ארבעטער. ער באוואוינט א דירה פון צוויי חדרים, — די זעלבע, וואו עס האבן געוואוינט פאר דער רעוואלוציע די באדינער פון דעם פאלאץ. ער טוט עס ניט בכוונ; ער וויל ניט אויסנעמען ביי דער פראלעטארישער וועלט מיט זיין פשטות, מיט זיין איינפאכן ארט לעבן. אז אזא באגרענעצונג אימפאנירט דעם ברייטן המון. נאר סטאלין באנוגנט זיך מיט א נישטיקער וואוינונג בלויז דערפאר, ווייל ער פילט ניט קיין געברויך אין א רייכערער, קאמפארט־פולער רעזידענץ.

אט דער ליידנשאפטלאכער מושל ווייסט ניט פון קיין ערדישע תענוגים. ניט געלט, ניט פארגעניגנס, ניט ספארטן, ניט פרויען ציען אים צו זיך. די פרויען, — די שוואכקייט פון שטארקע מענשן, — די פרויען, אויסער זיינער, עקזיסטירן ניט פאר אים. גיט ער אפ זיינע פרייע מינוטן פאר מוזיק אדער פאר ביכער? אויך ניט. פאר סטאלינען איז פאראן אין דער וועלט איין איינציקע קונסט: די פאליטיק. דאס איינציקע נחת־רוח, וואס ער פארגינט זיך פון צייט צו צייט, איז צו הערן ווערדיס "אאידא"!

(המשך)

סטאלין, ווי באקאנט, שטאמט פון געארגיע, — פון אט דעם קאווקאזער בארגן־געביט, וואס איז ערשט אינם משך פונם ניינצנטן יארהונדערט געווארן א טייל פון דער צארישער אימפעריע, און וואס האט ביזן היינטיקן טאג פארהיט זיין אייגנארטיקן ראסישן טיפ, זיין עטנישע אריגינאליטעט און זיין שפראך. זיין אמת'ער נאמען איז דזשוגאשווילי: אננעמענדיק זיין איצטיקן פסעוודאנים "סטאלין", האט ער געוואלט, ווי דער שטיינער ביי די באלשעוויקעס, צוגעבן זיין פערזענלאכקייט א מער באדייטונגפולן, מער אנזעענדן כאראקטער. "סטאלין" וויל זאגן א מענש פון שטאל.

ער האט זיך געלערנט אין א סעמינאר. ער איז אבער ניט געווארן קיין גלח, נאר א מאקסימאליסטישער סאציאל־דעמאקראט. נאך אין די יונגע יארן, דערציילט מען, האט ער אנגעהויבן "צו פראווען זיינע כחות" אינם שווערן קאמף קעגן די רייכע עלעמענטן פון זיין לאנד". ער האט עס פארשטענדלאך געטאן לויטן קאָרזאר שטייגער, ד. ה. מיט געווער אין די הענט פלעגט ער פון צייט צו צייט באפאלן די פארמעגלאכע ישובים און פארערן פאר זיך א טייל פון דעם געפונענעם האב און גוטס. זיין אייגענע פערזאן פלעגט ער קיינמאל ניט שטעלן אין סכנה. ער האט געהאט לעבן זיך א גאנצע חברה "אומצופרידענע" לייט, וועלכע פלעגן פאר אים אויספירן די אנגעצייכנטע אטענטאטן, און אליין פלעגט ער פארבלייבן אין א זיכערן ארט.

בשעת דער אקטאבער רעוואלוציע האט ער געשפילט זייער א קליינע ראל; ער האט אבער געהאט דאס גליק צו צוציען אויף זיך לענינס אויפמערקזאמקייט. צום סוף פון דער ציווילער מלחמה, איז סטאלין געווען א מיטגליד פונם רעוואלוציאנערן מלחמה ראט. ער איז אבער געווען זייער ווייניק באהאווענט אין די מיליטער־ענינים; חוץ דעם האט ער ארויסגערופן א שנאה צו זיך מצד די אנפירער און די פארטיי קאמיסארן צוליב זיין זעלטענער עקשנות. בדלית ברירא האט אים לענין אפגערופן קיין מאסקווע.

סטאלין איז דארטן פארבליבן א געוויסע צייט אן א פאסטן. נאר לענין האט געזארגט וועגן דעם מענשן, וועלכער איז געווען איינער פון זיינע איבערגעגעבנסטע נאכפאלגער, און ער האט אים אינגיכן נאמינירט אלס פאלקס קאמיסאר פאר ארבעטער־און־פויעריש אינספעקציע, ווי אויך אלס פאלקס־קאמיסאר פאר ארבעטער־און־פויערישער אינספעקציע, ווי אויך אלס פאלקס־קאמיסאר פאר די נאציאנאליטעטן. מען האט מיר דערציילט, אז אויף דער זיצונג פונם ראט פון די פאלקס קאמיסארן, בשעת וועלכער ס'איז באשטעטיקט געווארן די דאזיקע נאמינאציע, האט איינער פון די אנגעזעענע מיטגלידער ארויסגעשטעלט אן אנדער קאנדידאטור, זיך באמיענדיק צו באווייזן אז זיין מענש איז אן אקטיווע און אינטעליגענטע פערזענלאכקייט, וואס קאן מיט זיין ארבעט צוגעבן זייער א סך אויפטאן. "לאזט צו רו, — האט אים לענין איבערגעריסן, — מיר דארפן ניט האבן קיין אינטעליגענטן מענשן פאר דעם דאזיקן אמט. לאמיר באשטימען אונזער סטאלינען".

אין א משך פון זעקס חדשים האט זיך סטאלין לחלוטין ניט באוויזן אין די צוויי אנשטאלטן, וואס האבן זיך געפונען אונטער זיין אויפזיכט. לענין האט צו אים קיין טענות ניט געהאט פאר זיין ניט איבערגעבנהייט צו דער ארבעט, ווייל סיי סיי זיינען די דאזיקע דעפארטעמענטן געווען פאר'משפט צום אונטערגאנג. להיפך, אין א געוויסער צייט ארום האט ער אים אפגעגעבן איינעם פון די דריי פאסטנס אינם סעקרעטאריאט פונם צענטראלן קאמיטעט "פון דער פארטיי" — אן ארגאן, וואס ער האט געשאפן איינצייטיק מיט דער פאליט־ביורא און איצט דער "ארג־ביורא" (ארגאניזאציע ביורא).

דער קלוגער און שארפזיניקער לענין האט שוין דאמאלסט פאראויסגעזעען, אז די מאכט וועט זיך וואס ווייטער אלס מער קאנצענטרירן אין די העכערע ארגאנען פון דער פארטיי; ס'איז פאר אים, אלזא, קלאר געווען, אז דער הויפט־סעקרעטאר פונם צענטראלן קאמיטעט וועט מיט דער צייט שפילן נאר א וויכטיקע ראלע אינם פאליטישן לעבן פונם לאנד. לענין האט אבער קיינעם ניט געוואלט אפטרעטן א טייל פון זיין מאכט, פון זיין איינפלוס; ער האט זיך דערפאר באווארנט און האט באשטימט אלס סעקרעטארן סטאלינען, מאלאטאוו און מיכאיילאוו, — דריי זיינע אנהייגער, וועלכע זיינען בלינדערהייט נאכגעגאנגען נאך אים. ס'איז שווער צו זאגן, ווער פון אט די דריי איז אמווייניקסטן ראוי געווען צו די דאזיקע אמטן . . . יעדנפאלס האט לענין ניט געקאנט באטראכטן סטאלינען, דעם ווייניק געבילדעטן מענשן, אלס סכנה'דיקן קאנקורענט. דער דאזיקער גרייך האט דערצידירט דעם אויסוואל. סטאלין איז געווארן דער הויפט־סעקרעטאר" פונם צענטראלן קאמיטעט.

אינגיכן האט אים דער גורל פון דאס נייע צוגעשמייכלט. לענין איז קראנק געווארן און האט געמוזט אויבערייסן זיין ארבעט. זינאוויעוו און קאמעניעוו האבן אויסגענוצט די געלעגנהייט און זיך האט ארייינגענומען צו זיך אין די הענט דעם רודער. סטאלין, איז געגאנגען מיט זיי האנט אין האנט. נאר גראדע אין דעם דאזיקן מאמענט האט זיך דער צוקונפטיקער דיקטאטאר אנגעשטויסן אין א שטערונג, וואס האט אים שיר ניט צעבראכן.

(ווייטערס קומט)